

זמערשרות. התוס' נסתפקו האם עוברים ב'בל תאחר' כשמשה את הפרשת המעשרות, או שמא אין עוברים אלא רק אם הפריש ומשהה את הנתינה. וכתבו אחרונים להוכיח מדבריהם שהפרשת תרומות ומעשרות מצוה חיובית היא, כי אם אינו אלא כדי להתיר את הפירות באכילה, וכשאינו רוצה לאכול אין צריך להפריש, לא שייך לדון על 'בל תאחר' (עפ"י חזון איש דמאי ד, ב. וכן נקט שם לעיקר, וכדעת הט"ז ביו"ד א סק"ז); הגהות מצפה איתן גטין מזו; שו"ת דובב מישרים ח"א ל; אבי עזרי מעשה הקרבנות יד, יג).
ואולם דעת רש"י (מז:): נראית לכאורה שאינה מצוה המוטלת על האדם אלא תיקון הפירות לאכילה. וכן נקט הגרעק"א (בהשגותיו על הט"ז ביו"ד שם) שכפי פשוטו אין זו מצוה חיובית. ואפשר ששאלה זו עצמה בכלל הספק שנסתפקו בתוס' – ע' מנחת שלמה ח"א נג, ב. וע"ע חדושי הגר"ז בנגיס ח"ב יג).

רגל שבו, ראש השנה לרגלים. וקשה אם כן מהו 'באחד בניסן', היה לו לומר 'בניסן ראש השנה לרגלים' – אלא שענין 'ראש חדש' [לא אמרו 'תחילת חדש'] שהוא ראש לכל החודש, שכל קדושת החודש כלולה בו, וכענין שאמרו 'בתר רישא – גופא אזיל'. וכן ענין 'ראש השנה' פירושו ראש של כל השנה. וזהו פירוש **ראש השנה לרגלים** – שכל קדושת המועדות נכללות ברגל זה, [על ידי ההיזוהרות שבעה ימים ממשהו חמץ ושאר שמרמז ליצר הרע, וספירת ימי הספירה להיות מזוקק שבעתיים, זוכים עי"כ בכל שנה למתן תורה שבו נאמר 'אני אמרתי אלקים אתם' – שנתקן הפגם הראשון ואז הותר להקריב שאור לגבוה, וכן זוכה אח"כ לקדושת חג הסוכות לישב בצלא דמהימנותא שיהא לבו בקדושת מחנה ישראל בהיקף ענגי כבוד ויהא השם יתברך שוכן בלבו, ואח"כ זוכה לקדושת שמיני עצרת שהוא נביעו דאורייתא. עפ"י פרי צדיק לחג הפסח נד]. והכל נכלל בראש החודש שלו, שעל ידי שנתן ה' יתברך כח לישראל להכניס קדושה לחודש, בכך הם קובעים את כל מקראי הקודש. ועל כן הקדים מצות קידוש החודש לפרשת הפסח (עפ"י פרי צדיק ח"ב פרשת החדש ו [ובח"ג לחג הפסח נד]. ע"ש באריכות).

(ע"ב) זרבי אליעזר בן יעקב מאי טעמא, דכתיב אלה תעשו לה' במועדיכם מיעוט מועדים שנים. בכתוב הזה אין מבואר 'בל תאחר' אלא מצות עשה. וצריך לומר שסובר כסברת רבי מאיר, כיון שאמרה תורה להביא ואינו מביא ממילא קאי ב'לא תאחר'. ולפי זה משמע שלרבי אליעזר בן יעקב אין 'עשה' ברגל ראשון, שאם כן הלא היה עובר בבל תאחר כבר ברגל אחד. וצריך לומר שאינו דורש ובאת שמה והבאתם שמה לחיוב עשה (שפת אמת).

דף ה

זתנא קמא ורבי שמעון תשלומין לעצרת מנא להו. לא הקשו גם 'לינה מנא להו' – יש אומרים שהם למדים מופנית בבקר... – כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא בבקר (עפ"י תוס' חגיגה יז. ד"ה אף). ויש שרצו ללמוד שידעה הגמרא שאותם תנאים אינם סוברים כלל דין לינה ברגלים [אלא מצד הבאת קרבן כשאר כל אדם המביא קרבן שטעון לינה, כמו שכתבו התוס']. ואכן הרמב"ם השמיט דין לינה ברגל (ע' רש"ש; אבי עזרי ביכורים ג, יד – ע"ש בהרחבה. וע"ע בזבח תודה (פסחים צה) ובשפת אמת כאן ובסוכה מז).

מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי. נתבאר במנחות סו.

'פסח זימנא קביעא ליה, אי אקרביה אקרביה ואי לא אקרביה אידחי ליה'. מדברי רש"י (רע"ב) ותוס' מבואר שעובר ב'בל תאחר' מיד. [וכמו בצדקה, כשיש עניים לפניו שעובר לאלתר – לשיטת התוס'. וכן לענין בכורים, משמע בתוס' (ד"ה ומעשרות) שעובר כשעבר זמנא].
ואולם הרמב"ם השמיט דין זה ומשמע שלדעתו אין 'בל תאחר' בקרבן פסח. ואפשר שסובר שאין שייך 'בל תאחר' אלא בדבר שאפשר להקריבו לאחר מכן אלא שאיחרוהו, אבל דבר שקבוע לו זמן ועבר זמנו, אין זה בכלל 'לא תאחר' אלא ביטול המצוה מכל וכל (עפ"י מנחת חינוך ה).
א. ע' גם בטורי אבן שנסא ונתן בדבר. וע"ע בשפת אמת. ובאבי עזרי (מעשה הקרבנות יד, ג) צדד לחלק שאם הפריש קרבן ולא הביאו – עובר בב"ת, ואם לא הפריש כלל – אינו עובר, אלא שחזר ופקפק על חילוק זה.
ויש להעיר על הסברה הנ"ל, שלפי מה שהצריכו בגמרא להלן לימוד מיוחד שקרבן שעברו עליו ב'בל תאחר' לא נפסל מהקרבה, מזה משמע שבעצם שייך 'בל תאחר' גם בדבר שלא יהא ראוי להקרבה לעולם. ואולם יש לחלק בין פסול הנובע רק כתוצאה מהאיחור ובין פסול שהוא מדין הקרבן גופא, שאפשר שזה אינו בכלל 'לא תאחר לשלמו' משום שאינו 'בר איחור' ו'בר תשלומין' מעיקרא.
ויש לעיין, כאשר הפריש פסח ולא הביאו כלל, הלא מחויב להביא פסח שני, ולכאורה מביא בשני את מה שהפריש לראשון [ול"ע כעת. ובייחוד יש לעיין לרבי מאיר שעובר ברגל אחד, ואם כן הלא כיון שנעשה זה שלמים אולי צריך להקריבו קודם שיעבור חג המצות]. ואם כן מדוע לא יעבור בבל-תאחר על כך שאיחרו מהקרבה בראשון. אך יש לקיים הדברים כשהקריב קרבן אחר בראשון ונעשה זה שלמים ועובר בבל תאחר רק בשלשה רגלים ולא מיד, כי ביטלו לגמרי ממצוותו.
ב. שיטת הרשב"א (מובא להלן) שאין עוברים ב'בל תאחר' לאלתר כשעניים לפניו, כי החיוב שחל עתה אינו מכריח עבירת 'בל תאחר' הגם שעבר על חיובו. ולפי סברתו לכאורה נראה שגם בפסח לא יעבור לאלתר בבל תאחר, ודלא כרש"י ותוס', וקושיית הגמרא היא שאי אפשר שבקרבן פסח יעבור בשלשה רגלים שהרי אינו קרב אלא בניסן. אך יש לומר שכאן מודה הרשב"א שעובר לאלתר מהטעם הזה עצמו שאי אפשר להקישו לשאר קרבנות לשלשה רגלים ועל כרחך מתפרש 'בל תאחר' כשאחרו מלהקריבו בזמנו.

דף ו

'אותו בלא ירצה ואין מאחר נדרו בלא ירצה'. התוס' (ה: ד"ה מה. וכן בזבחים כט) תמהו מדוע צריך לימוד על כך שאינו נפסל בדיעבד.
ונראה שהוצרך הכתוב לומר מפני שהוא דומה לקרבן שעבר זמנו [וכן אתה אומר כלפי מה שאמרו בבבלייתא דלעיל, יכול יהא בכור שעברה שנתו כפסולי המוקדשין]. וכיון שהכתוב מדבר בענין 'חוץ לזמנו', הייתי אומר שגם זה בכלל, לכך נצרך המיעוט לומר שאין קרבן נפסל חוץ לזמן 'בל תאחר' (קרו אורה זבחים כט).
עוד יש לומר, משום שבאיחור הקרבן יש 'עשה' ו'לא תעשה', הרי זה כמו ששנה עליו הכתוב לעכב, לכך צריך ללימוד מיוחד שאין האיחור מעכב את ריצוי הקרבן (עפ"י שפת אמת ומרומי שדה שם. וע' בשפת אמת כאן).
עוד יש לומר שהיה מקום לפרש לא תאחר לשלמו – שלא יביאנו כלל באיחור הזמן (שפת אמת). ובהגהות מצפה איתן (זבחים שם) כתב שצריך קרא שלא נאמר אין אדם מתכפר ונרצה בדבר עבירה.